

Նար-Դոս

Զագունյան

1

Էմման կանգնած էր պատուհանի առջև և նայում էր դուրս: Նրա առջև բացվում էր Թիֆլիսի մի մասը, որ, կարծես, թույլ կերպով ժպտում էր նորեկ գարնան դեռևս անգոր արևի փոքր-ինչ դժգոյն ճառագայթների տակ: Բաց փիրուզային երկինքը կարծես նույնպես ժպտում էր: Հեռուն երևում էր հորիզոնը, մատախտուղի նոսր, թափանցիկ շղարշով ծածկված: Մոտակա լեռներն և դաշտերն արդեն կանաչին էին խփում: Երբեմն տարագնաց թռչունների փոքրիկ երամակներ սրընթաց անցնում էին օդում: Ամեն տեղ երևում էր գարնան վերածնող շունչի ուժն ու գորությունը:

Էմման կանգնած էր անշարժ: Շրջագգեստը նրա բարակ իրանից ծանր ծալքերով իջնում էր ցած և շնորհալի տեսք էր տալիս նրա ոչ այնքան բարձր հասակին: Նրա սևուկ երկար թերթերունքներով սքողված աչքերի մեջ և կիսաբաց, նուրբ շրթունքների վրա խաղում էր մեղմ, երջանիկ մի ժպիտ, որ նրա քնքուշ դեմքի կանոնավոր գծերին մի կատարյալ ներդաշնակություն էր տալիս: Ոտից ցգլուխ նա երջանկություն, սեր և խաղաղություն էր շնչում:

Դուռը բացվեց, և շենքում երևաց նրա ամուսինը բժիշկ Զաքար Մարկոսյանը:

Էմմա, հիմա ազատ եմ, կուգե՞ս գնանք զբոսնելու, հարցրեց նա, պարզ ակնոցների միջից նայելով կնոջը:

Գնանք, ասաց Էմման, շարունակելով նայել դեպի դուրս: Հանկարծ նա դարձավ և ժպտում աչքերով նայեց ամուսնու դեմքին: Հիանալի եղանակ է, չէ՞:

Հրաշալի՜ ասա, պատասխանեց Ջաքարը:

Արամիկին էլ տանենք, չէ՞:

Անպատճառ:

Արամի՛կ, կանչեց էմման: Արամի՛կ:

Արամ, իր կողմից բղավեց Ջաքարը:

Մոտ հինգ տարեկան փոքրիկ, սիրուն երեխան ներս վազեց:

Ի՞նչ է, մամա, կանչեց նա՝ փաթաթվելով մոր ծնկներին:

Եկ հագցնեմ, պետք է գնանք գրոսնելու: Այդ ի՞նչ է, քիթդ ո՞վ է մուր քսել:

Արշակն էր, ա՛յ . մատը մրոտ է անում, հետո մոտեցնում է քթիս, ասում է՝ ճանճը, ճանճը և քսում է:

Տեսնեմ, ասաց հայրը, Արամիկի դեմքն իր կողմն անելով: Տեսնո՞ւմ ես այն չարաճճիին . . . Թող սրբեմ:

Եվ նա սրբելու փոխարեն, մատով կամաց խփեց Արամիկի մրոտ քթին և բարձրաձայն ծիծաղելով դուրս գնաց:

Շուտ, շուտ, կանչեց նա մյուս սենյակից, արդեն կեսօր է:

Մի ժամից հետո մարդ ու կին թևանցուկ և Արամիկին առաջ զգած՝ արդեն գրոսնում էին քաղաքային այգում: Օրը կիրակի էր, եղանակը՝ լավ. այգում բավական գրոսնողներ կային: Այստեղ նոր կանաչող ծառերի տակ և նորածիլ, փթթող, փայլուն խոտերի մոտ գարնան կենսատու ուժն առավել ևս զգալի էր, արևի ճառագայթներն ավելի ևս ախորժելի էին, օդն առավել ևս թարմ էր, պարզ և թափանցիկ:

Ջաքարն իրեն հատուկ շատախոսությամբ մի բան էր պատմում կնոջը, երբ հանկարծ ցլիկնդրով և վայելուչ հագնված մի մարդ, որ գալիս էր նրանց

դիմացից, գրավեց նրա ուշադրությունը: Նա լռեց և զարմացած նայեց այդ մարդուն, նրան թվում էր, թե այդ մարդը ծանոթ է իրեն: Բայց ցիլինդրով մարդը ուշադրություն չդարձնելով ոչ նրա և ոչ կնոջ վրա և մինչև անգամ, կարծես, չտեսնելով նրանց, անցավ նրանց մոտից և հեռանում էր: Չաքարը, մոտից լավ նայելով նրան, բոլորովին զարմացավ:

Ի՞նչ ես այդպես խոր նայում այդ մարդուն, հարցրեց կինը:

Փոխանակ կնոջը պատասխանելու, Չաքարը կանգ առավ և կանչեց ցիլինդրով մարդու հետևից:

Արսեն՛ն... Չագո՛նյան...

Ցիլինդրով մարդը կանգ առավ և ետ նայեց: Մինչդեռ նա հետաքրքրությամբ և զարմացած նայում էր Չաքարին, սա թողեց կնոջը և, մոտենալով նրան, հարցրեց իր մշտական ժպիտը դեմքին.

Ինձ չե՞ս ճանաչում, Արսեն՛ն:

Ցիլինդրով մարդն ավելի խոր նայեց:

Ներեցե՛ք... ես ձեզ չեմ կարողանում հիշել, ասաց նա, ըստ երևույթին, փոքր-ինչ շփոթված:

Է՛է, բարեկամ, այդպես շուտ չեն մոռանում հին բարեկամներին, ասաց Չաքարը գլուխը շարժելով: Բայց տեսնելով, որ ցիլինդրով մարդը դարձյալ շփոթված և զարմանքով խոր նայում է իրեն, գլուխը բարձրացրեց, աչքերը չոեց և ավելացրեց շտապով: Ես Չաքարն եմ, եղբայր... Մարկոսյանը:

Ա՛, Չաքար, հանկարծ դուրս թռավ Չագունյանի բերանից, և նրա լուրջ դեմքի վրա մի ուրախ ժպիտ փայլեց: Իսկապես որ այդ դու ես, ավելացրեց նա, մեկնելով նրան իր ձեռքը:

Վա՛հ, իհարկե, ես եմ, կանչեց Չաքարը ծիծաղելով և ամուր սեղմեց նրա ձեռքը:

Ների՛ր, որ չկարողացա ճանաչել . ժամանակը գիտես որ ամենակարող է:

Մի՞թե իսկապես ես այդքան փոխվել եմ . ո՞վ գիտե աչքումդ արդեն ծեր եմ երևում:

Չէ, ինչո՞ւ անպատճառ ծեր: Բայց դու բավական փոխվել ես:

Դու էլ ես փոխվել, հապա ինչո՞ւ ես քեզ իսկույն ճանաչեցի:

Որովհետև ակնոցներ ունես, կատակով ասաց Ջագունյանը:

Ջաքարը բարձրաձայն ծիծաղեց:

Իսկապես որ, գուցե պատճառն ակնոցներս են, կանչեց նա և ապա գործնական և հետաքրքիր մարդու արագախոսությամբ հարցրեց. բայց այս ո՞ր ես այսքան ժամանակ, ի՞նչ ես անում, ո՞րտեղ ես թափառում, քանի ժամանակ է չենք տեսել իրար:

Ճանապարհորդում էի:

Ի՞նչպես թե ճանապարհորդում:

Ճանապարհորդելն ի՞նչպես կլինի:

Մի քաղաքից մյո՞ւսն էիր գնում, մի երկրից մյո՞ւսը:

Այո:

Հետո՞:

Հետո ի՞նչ:

Ինչո՞ւ համար:

Հենց այնպես:

Ինչպես թե հենց այնպես, զվարճությա՞ն համար:

Կարող ես և այդպես հասկանալ, ասաց ժպտալով Ջագունյանը:

Չէ, հավատացիր, Արսեն, ինչո՞ւ ես ճանապարհորդում. մի նպատակ կունենաս, իհարկե:

Ոչ մի նպատակ չունեմ, ասաց Ջագունյանը:

Է՛, ուրեմն ասա թափառում եմ, Է՛լի, կանչեց Ջաքարը: Երևի կյանքն արդեն ձանձրացրել է քեզ: Հա՞: Բայց չեմ կարծում. դու այնպիսի մարդկանցից չես, որ կյանքն երբևէ ձանձրալի թվա քեզ: Կյանքից էլ քաղցր բա՞ն աշխարհիս երեսին: Բայց դեռ մի եկ ծանոթացնեմ քեզ կնոջս հետ: Չէ՞ որ ես արդեն ամուսին և հայր եմ և այնքան երջանիկ, որ դու իսկի մտքովդ էլ չես կարող անցկացրած լինել:

Եվ բռնելով Ջագունյանի թևից, Ջաքարը տարավ նրան կնոջ ու որդու մոտ, որոնք մինչև այդ ժամանակ հետաքրքրությամբ նայում էին իրենց բոլորովին անծանոթ պարոնին:

2

Էմմա, ներկայացնում եմ քեզ իմ վաղեմի ամենալավ և ամենասիրելի ընկերոջս ու բարեկամիս Արսեն Ջագունյան:

Ջագունյանը լուռ գլուխ տվեց:

Էմման նույնպես լուռ ողջունեց:

Այս էլ որդիս՝ Արամիկը, ներկայացրեց Ջաքարը՝ հոր երջանիկ ժպիտը դեմքին:

Ջագունյանը ժպտալով կամացուկ խփեց Արամիկի թշին:

Գեղեցիկ որդի ունեք: Քանի՞ տարեկան է:

Թող ինքը պատասխանի:

Ես հինգ տարեկան եմ, պարոն, համարձակ ասաց Արամիկը, իր պայծառ աչիկներով նայելով ուղղակի Ջագունյանի դեմքին:

Մի՞թե: Բայց, իհարկե, դեռ կարդալ չես իմանում:

Կարդա՞լ: Ոչ . միայն անունս գրել գիտեմ: Մամաս է սովորեցրել:

Այդ լավ է... Բայց չեմ կարծում, թե դու խելոք տղա լինես:

Ոչ, պարոն, ես խելոք եմ . ոչ մի ժամանակ չարություն չեմ անում: Ուզում եմ հարցրեք պապայիս, մամայիս: Գուցե շատ փոքրիկ ժամանակս չարություն եմ արել, բայց հիմա չեմ անում, որովհետև հասկանում եմ, որ չարություն անելը վատ է . մամաս այդ ինձ հասկացրել է:

Ամենքն էլ ծիծաղեցին:

Ապրես, ապրես, ասաց Ջագունյանը: Տեսնում եմ, որ իսկապես խելոք տղա ես, որովհետև լսել ես մամայիդ: Այդպես պետք է լինել միշտ:

Հը, ի՞նչպես է, ինքնագոհ եղանակով կանչեց Ջաքարը:

Երեխան բավական սրամիտ է, պատասխանեց Ջագունյանը:

Եվ ո՞վ գիտե՝ դու դեռ ամուսնացած չես:

Ե՛ս, հապաղելով և մտախոհությամբ պատասխանեց Ջագունյանը: Ոչ:

Էմման ակամա հետաքրքրությամբ նայեց նրա աչքերին:

Իզո՛ւր, իզո՛ւր, Արսեն, ասաց Ջաքարը փորձված մարդու վստահությամբ: Եթե միայն գիտենաս, թե որքան քաղցր է կին և որդի ունենալը . . .

Բայց ոչ ամենքի համար, նույն մտախոհությամբ պատասխանեց Ջագունյանը:

Նա ուրիշ կողմն էր նայում:

Ի՛նչ ես ասում, կանչեց Ջաքարը, ամենքի՛ համար, ամենքի՛, հավատացնում եմ քեզ, ամենքի՛: Բայց, իհարկե, եթե ինքդ վատ կլինես և միշտ վատ կվարվես կնոջդ հետ, այդ ուրիշ բան է:

Ոչ, կարող է ինքը մարդը լավ լինել և բոլորովին էլ վատ չվարվել կնոջ հետ, մինչև անգամ կարող է սիրել նրան, և միևնույն ժամանակ բախտավոր չլինել:

Է՛, բարեկամ, այդ միայն խոսք է, այդպիսի բան չի կարող պատահել: Իսկ ես ասում եմ անձնական փորձի վրա հիմնված, ասաց Ջաքարը ծիծաղելով և նայեց կնոջը, ըստ երևույթին սպասելով, թե կհաստատի իր ասածը:

Բայց կինը մինչև անգամ չժպտաց, այլ շատ լրջորեն և մտախոհ նայեց Ջագունյանին. նրան թվում էր, թե այդ մարդը իր կարծիքը հայտնեց նույնպես անձնական փորձի վրա հիմնված:

Ավելի լավ է թողնենք այս խոսակցությունը, ասաց Ջագունյանը շատ լուրջ, մինչև անգամ խիստ ձայնով և ավելացրեց, խնդրեմ ներեք ինձ, ես շտապում եմ:

Ի՞նչ, դու գնո՞ւմ ես, կանչեց Ջաքարը:

Այո, մի շատ կարևոր գործ ունեմ, ոչ մի կերպ չեմ կարող հետաձգել:

Ես կարևոր գործ-մործ չգիտեմ: Թեկուզ հազար մարդու կյանք լինես փրկելու, ես քեզ չեմ թողնի հիմա: Պետք է գնանք մեր տուն:

Հավատացի՛ր, Ջաքար. . .

Չեմ հավատում: Ամբողջ տասը տարուց հետո հազիվ գտել ենք միմյանց, և դու գոնե այս մի օրը չես ուզում մեզ հետ անցկացնել: Գնանք:

Ջաքար, դու խո ճանաչո՞ւմ ես ինձ, էլ ի՛նչ հարկավոր է շատ խոսել:

Ջաքարը հուսահատությամբ նայեց կնոջը:

Էմմա, գոնե դու խնդրիր, գուցե քեզ լսի:

Չարմանալի է, պատասխանեց կինը, ինչո՞ւ դու այդպես պնդում ես: Պարոնի առաջ մեր տան դռները միշտ բաց են, երբ կամենում է, թող շնորհ բերի, թեև, իհարկե ավելացրեց նա նայելով Ջագունյանին, ես շատ ուրախ կլինեի, եթե այսօր ճաշին մեզ մոտ հյուր լինեիր:

Որքան էլ այդ ինձ համար ցանկալի և քաղցր լինի, տիկին, անկարող եմ, պատասխանեց Ջագունյանը զիջող եղանակով: Բայց ես խոստանում եմ երեկոյան անպատճառ գալ ձեզ մոտ:

Է՛հ, ինչ արած. քո կամքն է, վերջապես փափկեց Ջաքարը: Ես այնպես համառ չեմ կարող լինել, ինչպես դու: Բայց երեկոյան...

Խոսք եմ տալիս, որ կգամ:

Ջաքարը տվեց իրենց հասցեն:

Ջագունյանը սեղմեց երեքի ձեռքն էլ և հեռացավ:

3

Մարդ ու կին դարձյալ թևանցուկ արին և, Արամիկին առաջ զգելով, առաջ անցան:

Ի՛նչ տարօրինակ մարդ էր բարեկամդ, ասաց Էմման:

Ի՞նչպես: Որ այնպես տաք-տաք շրնդունեց ինձ, ինչպես ես՝ նրան, և շուտով էլ փախա՞վ, հարցրեց Ջաքարը:

Չէ, առհասարակ:

Այդ ճիշտ է, բայց որ լավ ճանաչես, կտեսնես, որ դրա պես բարի, խելոք, անձնագոհ, գլխավորը՝ ազնիվ մարդ հազիվ թե գտնվի: Ես նրան շատ լավ եմ ճանաչում: Ես ու նա ամբողջ տարիներ մի ուսումնարանում, մի համալսարանում, մի նստարանի վրա ենք անցկացրել, ա՛յ, այսպես, ինչպես հիմա ես ու դու կողք-կողքի անցնում ենք: Ասում եմ, էլի, ամբողջ աշխարհը ճրագով ման գաս, դրա նման ճշմարիտ մարդ չես գտնի: Եթե հավատանք, որ աշխարհիս երեսին սուրբ մարդ կա, այն էլ միայն դա պետք է լինի . . .

Էմման բարձրաձայն ծիծաղեց:

Ինչո՞ւ ես ծիծաղում, հարցրեց Ջաքարը:

Ոչինչ, դու շարունակիր:

Ի՞նչ, չե՞ս հավատում, կարծում ես չափազանցում եմ:

Ո՞վ է ասում, ասաց կինը, շարունակելով ծիծաղել:

Տեսնո՞ւմ ես, սիրելիս, դու ծիծաղում ես, բայց ես քեզ ճշմարիտ բան եմ ասում: Իսկ ինչո՞ւ չես ուզում հավատալ, նրա՛ համար, որ աշխարհիս երեսին վատ մարդիկ այնքան շատացել են, որ լավ մարդկանց գոյությունն էլ անհավատալի է թվում: Այ, ես քեզ հիմա նրա ուսանողական կյանքից մի բան կպատմեմ, և դու կտեսնես, որ նրան այդքան գովելով չեմ չափազանցում: Բայց դու, խնդրեմ, մի ծիծաղիր:

Չեմ ծիծաղի, պատմիր:

Մի անգամ գիմնագիտնում դասընկեր աշակերտներից մեկը մի ինչ-որ շատ վատ բան էր արել. թե ինչ բան, ես քեզ այդ չեմ ասի... Իսկապես հայտնի չէր, թե ով էր այդ շատ վատ բան անողը. բայց ինչպես էր, ինչպես չէր, կասկածը Ջագունյանի վրա էր ընկել: Ոչ ոք չէր հավատում, իհարկե, թե Ջագունյանն ընդունակ կլինի որևէ վատ արարքի, ո՞ր մնաց մի այնպիսի բանի, որպիսին անհայտ աշակերտն էր արել, որն և ամբողջ գիմնագիտնում սարսափելի աղմուկ էր ձգել: Բայց և այնպես Ջագունյանին մանկավարժական ժողովը դատի կանչեց: Ջագունյանը ժողովին հայտնեց, որ «շատ վատ բան» անողն ինքը չէ, այլ ուրիշը, բայց թե ով, այդ ինքը չի ասի, չնայելով որ գիտե: Մանկավարժական ժողովն ստիպեց որ ասի չասաց, մինչև անգամ ժողովն սպառնաց, որ նրան կվոնդեն գիմնագիտնից դարձյալ չասաց: Եվ վոնդեցին: Ամբողջ գիմ...

Սպասի՛ր, ընդհատեց նրան կինը: Էլ ինչո՞ւ էր նա ժողովում հայտնում, թե գիտե ով է «շատ վատ բան» անողը, երբ չէր ուզում նրա անունը հայտնել, ուղղակի կասեր՝ չգիտեմ:

Չէ, սիրելիս, դու սխալվում ես. նա որոշ նպատակ է ունեցել, որ այդպես է ասել. նա ուզել է, որ հանցավոր աշակերտն իմանա այդ և ինքն իր բերանով խոստովանի:

Հետո՞, խոստովանե՞ց:

Ասեմ. այդպես ուրեմն, Ջագունյանիս վոնդեցին գիմնագիտնից... Բայց գուցե այս էլ կարծես, որ նախ՝ մեծ հիմարություն է վատ ընկերոջ պատճառով կամովին թույլ տալ, որ իրեն արձակեն ուսումնարանից և երկրորդ անբարոյականացնել է նշանակում հանցավոր ընկերոջ անունը ծածկել, որպեսզի նա իրեն արժանի պատիժը չստանա: Այդպես էլ ես կարծում, չէ՞: Համաձայն եմ քեզ հետ, և այն ժամանակ շատերն էլ այդպես էին կարծում, նույնիսկ մանկավարժական ժողովը, որ հենց այդ բանի համար էլ վոնդեց նրան գիմնագիտնից: Բայց արի տես, որ նա մարդու հոգին ավելի լավ էր հասկացել: Ի՞նչպես, կհարցնես: Ահա՛ ինչպես: Երբ Ջագունյանին արձակեցին գիմնագիտնից, նա, իհարկե, այլևս գիմնագիտն չէր հաճախում: Ամենքը խղճում էին նրան, բայց և հիանում էին նրա մեծահոգության վրա: Իր զգաստ, ազնիվ և խելոք բնավորությամբ նա այնպիսի համակրություն էր վայելում բոլոր ընկերների մեջ, որ ուրիշ կերպ չէին կարող նայել այդ ցավալի դեպքի վրա: Անցավ այդպես մոտ մի շաբաթ: Մի օր հանկարծ, դասի ժամանակ, բոլոր դասարանի ներկայությամբ, վեր է կենում աշակերտներից մեկը և տեսչին խոստովանում է, որ հանցավոր աշակերտն ինքն է, որի պատճառով հեռացրել են Ջագունյանին գիմնագիտնից հասկանո՞ւմ ես և խնդրում է, որ Ջագունյանին նորից ընդունեն և եթե վոնդելու են, թող իրեն վոնդեն: Ես լավ էի ճանաչում այդ աշակերտին, թեև աշխատասեր, բայց անբարոյական, վատ տղա էր, բացի դրանից, Ջագունյանին սաստիկ թշնամի էր, որովհետև Ջագունյանը միշտ նախատում էր նրան իր վատ արարքների համար: Ամենքը զարմացան Ջագունյանի ազնիվ սրտի վրա, որ նա իր թշնամու համար թույլ է տվել իրեն պատժելու: Պակաս չզարմացան նաև այդ տղայի վրա, որ խոստովանում էր իր հանցանքը և խնդրում, որ իրեն պատժեն, իսկ Ջագունյանին նորից ընդունեն: Տեսնո՞ւմ ես, Ջագունյանը ո՛րտեղ է ըմբռնել մարդու հոգին: Այդպես էլ արին, այսինքն՝ Ջագունյանին հետևյալ օրն ևեթ հայտնեցին , որ կարող է նորից գիմնագիտն հաճախել, իսկ այն տղային գիմնագիտնից վոնդելու փոխարեն մի ուրիշ պատիժ տվին, որովհետև նա այնքան ազնիվ էր գտնվել, որ իր հանցանքը իր բերանով էր խոստովանել: Իսկ այդ օրից հետո, կհավատաս, առաջվա այդ անբարոյական տղան ուղղվեց և ամենասերտ կերպով բարեկամացավ Ջագունյանի հետ:

Վերջին բառերն արտասանելով, Ջաքարը հանկարծ նայեց կնոջը:

Հը, չլինի՞ դարձյալ ուզում ես ծիծաղել, ասաց նա:

Էմման նայեց նրան և ծիծաղեց:

Դե ի՞նչ անեմ, ինքդ ես ստիպում, որ ծիծաղեմ, ասաց նա: Ես բոլորովին միտք էլ չունեի ծիծաղելու:

Չէ, սիրելիս, մի ծիծաղիր. ես քեզ ճշմարիտ բան եմ ասում . թե չէ՝ խո գիտես, ես սուտ խոսել չեմ սիրում:

Բայց չափազանցել սիրում ես:

Տեսնո՞ւմ ես, դու դարձյալ քոնն ես պնդում: Երբ որ այդպես է, էլ ի՞նչ գանազանություն կա սուտ խոսելու և չափազանցելու մեջ:

Այն, որ մի բանի վրա տասն էլ իրենց կողմից են ավելացնում, լուր ուղտ են շինում:

Այնպես որ եղելությունն էլ մի սուտ բան է դառնում:

Էմման նայեց նրան և դարձյալ ծիծաղեց:

Այո, ասաց նա:

Երբ որ այդպես է, ես էլ քեզ ոչինչ չեմ պատմի, վիրավորված եղանակով ասաց Ջաքարը:

Էմման շարունակեց ծիծաղել:

Կպատմես, ասաց:

Չեմ պատմի:

Կպատմես:

Չեմ պատմի:

Չէ, պատմիր, բայց քեզանից ոչինչ մի ավելացնիր:

Ո՞վ է ավելացնում, է՛, կանչեց Ջաքարը բարկացած:

Էմման դարձյալ ծիծաղեց:

Լավ, լավ, մի բարկանար, ասաց նա: Ա՛յ, դու ինձ այս պատմիր, թե ո՛վ և ի՛նչ պաշտոնի տեր է այդ քո բարեկամը: Անպատճառ որևէ բանկի դիրեկտոր կլինի, կամ որևէ ֆիրմայի ներկայացուցիչ:

Ինչի՞ց ես եզրակացնում:

Ֆիլինդրից, հագուստից:

Ճիշտն ասած, ես էլ չգիտեմ, ասաց Ջաքարը: Ծնողների մահից հետո չքացավ և այն գնալն էր որ գնաց: Ուր գնաց և ինչ էր անում մինչև հիմա, այդ ինչպես դու գիտես, այնպես էլ ես: Այդ էլ երևի կիմանանք այս երեկո:

4

Երեկոյան՝ իր խոստման համաձայն՝ Ջագունյանը այցելեց Մարկոսյաններին: Հյուրասենյակում նրան ընդունեց Էմման:

Երևակայեցեք, ասաց նա ժպտալով, ամուսինս քնած է:

Քնա՞ծ:

Այո, ճաշը կերավ թե չէ, անմիջապես պետք է պառկի քնելու, և քնում է մինչև ժամը վեց-յոթ:

Ճաշից հետո անմիջապես՝... Մարդը բժիշկ է, չգիտե՞, որ ճաշից հետո քնելը վնաս է առողջության:

Խո գիտեք, սովորությունը երկրորդ բնավորություն է դառնում: Ինչքան աշխատել եմ, որ թողնի այդ սովորությունը, չի լինում: Այսօր էլ ասում եմ՝ ամոթ է, պ. Ջագունյանը շնորհ պետք է բերի, մի՛ քնիր, որ ընդունես . ոչինչ, ասում է, նա ինձանից չի նեղանա: Այդպես էլ պատկեց ու քնեց. բայց ես իսկույն կգարթեցնեմ նրան:

Չէ՛, չէ՛, տիկին, խնդրեմ, շտապով ասաց Ջագունյանը: Թողեք, որ այսօր էլ ինձ համար բացառություն չկազմի:

Ոչ, դուք ներում եք, բայց ես չեմ ների, ուրախ կերպով բացականչեց Էմման: Ներեցեք, ես իսկույն...

Եվ նա շտապով դուրս գնաց:

Մենակ մնալով, Ջագունյանը նայեց պատերից կախած լուսանկարներին և ձիթաներկ պատկերներին, հետո մոտեցավ լուսամուտներից մեկին և սկսեց դեպի դուրս նայել:

Չանցավ երեք րոպե, երբ խալաթը հագին, ուռած աչքերով, կարմրած դեմքով և խճճված մազերով, քնաթաթախ ներս վազեց Ջաքարը: Նրան հանդարտ հետևում էր Էմման և ժպտում:

Դու արդեն եկե՞լ ես, Արսեն ջան, կանչեց Ջաքարը, և քիչ մնաց գրկի նրան, Բայց, եղբայր, ես քեզնից որ չեմ ամաչում, ինչո՞ւ կինս ստիպում է ինձ, որ ամաչեմ:

Ինչո՞ւ, պատասխանեց ժպտալով Ջագունյանը, որովհետև, ինչպես իրեն՝ հարգելի տիկնոջն էլ ասացի, ինքդ բժիշկ ես և ճաշից հետո անմիջապես պառկում ես քնելու:

Ուզում ես ասել, որ ես առողջապահական կանոններին հակառա՞կ եմ գնում: Ոչինչ, այդ իմ, այսինքն բժշկի վերաբերմամբ նշանակություն չունի: Այ, այն ժամանակ կարող էիք ինձ նկատողություն անել, երբ ես իմ հիվանդներին խորհուրդ տայի, որ ճաշից հետո անմիջապես պառկեին քնելու: Բայց ես... Է՛հ, թուլություն է, էլի՛:

Մարդ նախ և առաջ խիստ պետք է լինի դեպի ինքը, ասաց Ջագունյանը:

Ճիշտ է, եթե միայն այդ մարդը կամք ունի, բայց ինձ պես թույլ կամքի տեր մարդիկ... Դու խո գիտես, որ երբ ես մի բան սովորություն արեցի, այնուհետև թեկուզ գլուխս ճղիր, այլևս դրանից ձեռք վերցնողը չեմ: Այսպես էլ ճաշից հետո անմիջապես քնելը . փորս կշտացավ թե չէ, մեկ էլ տեսնես աչքերս փակվում են, դե արի ու մի քնիր... Բայց այս երևույթն ի՞նչպես կբացատրեք, պարոն և տիկին, հանկարծ նոր գյուտ արած մարդու նման բացականչեց նա, որ ճաշից հետո անմիջապես քնելով, երբ զարթնում եմ, ինձ կատարելապես լավ եմ զգում, ինչպես հիմա, իսկ եթե անմիջապես չքնեմ կամ բոլորովին չքնեմ, ինձ շատ վատ կզգամ, ինչպես այդ մի երկու անգամ փորձել եմ: Հը, ինչպե՞ս կբացատրեք այս երևույթը:

Որովհետև այդ սովորություն եք արել, պարոն, ասաց Էմման:

Ա՛, ուրեմն տեսնո՞ւմ եք, որ սովորությունից դուրս գալն էլ առողջապահական կանոններին դեմ է: Ուրեմն դուք իրավունք չունեք ինձ նախատելու, իսկ ես պարտավոր չեմ ամաչելու: Բայց ես դեռ գնամ լվացվեմ, հագնվեմ, հետո կտեսնենք, թե ինչպես առողջ և գվարթ կերևամ:

Եվ նա համարյա դուրս վազեց:

Ջագունյանը ժպտաց նրա ետևից և նայեց Էմմային:

Նույնն է, ինչ որ առաջ, ասաց նա . բոլորովին չի փոխվել: Չէ՞ որ մի ժամանակ մենք ամենամոտ բարեկամներ էինք, տիկին, ավելացրեց նա:

Այո՛, այդ մասին նա այսօր պատմում էր ինձ, պատասխանեց Էմման:

Նույն անհոգը, նույն մշտական ուրախը, շարունակեց Ջագունյանը: Բայց պաշտոնի մեջ ի՞նչպես է, ծույլ խո չէ՞:

Էմման ծիծաղեց:

Դուք այդ հարցնում եք, որովհետև նա թուլություն ունի ճաշից հետո քնելու՝ .
ասաց նա: Ոչ, պաշտոնի մեջ, պետք է ճշմարիտն ասած, շատ արի է: Մոտ
օրերումս հիվանդանոցի տեսուչը հայտնել է իր շնորհակալությունը:

Ո՞ր հիվանդանոցումն է ծառայում:

Քաղաքային:

Նրանք դարձյալ Ջաքարի մասին էին խոսում, երբ նա ինքը ներս մտավ
հագնված, լվացված և սանրված: Նրա սև մազերը թացությունից փայլում էին:

Իմ մասի՞ն էիք խոսում, հարցրեց նա: Գիտեմ՝ անպատճառ ինձ գովելիս կլինեիք:
Չէ՞:

Ընդհակառակն՝ ես քեզ վատաբանում էի, ասաց էմման ժպտալով:

Ինչո՞ւ: Որովհետև ես քեզ ամեն օր ծեծո՞ւմ եմ: Չէ, ճշմարիտը պետք է
խոստովանած, Արսեն, որ ես շատ լավ մարդ եմ, լրջությամբ ասաց Ջաքարը,
անվնաս մարդ եմ . ես այդ ուղղակի ասում եմ, թե չէ՝ դու խո ճանաչում ես ինձ:
Իբրև ամուսին և հայր, ես չեմ կարծում, թե իսկապես այն չլինեմ, ինչ ամուսնուն
և հորն է պետք: Չէ՞, էմմա, ինքդ խոստովանիր:

Էմման նայեց նրա աչքերին և ծիծաղեց միայն:

Դու այսօր միշտ ծիծաղում ես, նկատեց Ջաքարը:

Իսկ դու ամեն օր ես ծիծաղում:

Տիկինը քեզ, իբրև բժշկի, նույնպես գովում էր, ասաց Ջագունյանը:

Եվ վատ չէր անում: Իբրև բժիշկ, ես նույնպես արժանի եմ գովասանքի . ես այդ
էլ ուղղակի կասեմ: Հավատացնում եմ քեզ, Արսեն, որ եթե բոլոր բժիշկներն ինձ
պես մարդիկ լինեին, աշխարհիս երեսին այսքան հիվանդ չէր լինի: Ոչ թե
հասկացողության կողմից եմ ասում ես, ոչ, այլ վարվեցողության կողմից,
որովհետև բժիշկը բժիշկ լինելուց առաջ պետք է մարդ լինի, պետք է խիղճ

ունենա, պետք է զգացմունք ունենա, պետք է գիտենա վարվել հիվանդի հետ, ուշադիր պետք է լինի դեպի հիվանդը: Այդ կողմից, առանց պարծենալու եմ ասում, Արսեն, ես ճշմարիտ և հավատարիմ կերպով ծառայում եմ պաշտոնիս: Գուցե հասկանալով ես այնքան էլ չեմ հասկանում, ինչքան պետք է փորձված ու հմուտ բժշկին, բայց որ բոլոր հիվանդներիս սիրում և կարեկցում եմ այդ ճշմարիտ է: Շատ անգամ, հավատացիր ինձ, հիվանդիս հետ զանազան բաների մասին քաղցր մասլահաթ անելով՝ ավելի շուտ եմ հասկանում նրա հիվանդությունը, քան թե բժշկական գիտությամբ և գործիքներով:

Էմման և Ջագունյանը ծիծաղեցին, իսկ նրանց հետ և ինքը՝ Ջաքարը:

Սակայն ի՞նչ եմ ես այսպես հենց միայն իմ մասին պատմում, ասաց նա: Ճանապարհորդը դու ես, դու պետք է պատմես, թե ինչ ես տեսել, ինչ չես տեսել: Այսքան ժամանակ հենց միայն ճանապարհորդո՞ւմ էիր:

Կարելի է ասել այո, հապաղելով պատասխանեց Ջագունյանը:

Առանց պաշտոնի՞:

Համարյա թե:

Ջագունյանի կցկտուր պատասխաններից երևում էր, որ նրան հաճելի չէր այդ հարցուփորձը: Էմման այդ իսկույն նկատեց, բայց Ջաքարն իր միամտությամբ շարունակեց իր հարցուփորձը:

Հիմա ինձ այս ասա, Արսեն, ո՞ր քամին է քշել քեզ դարձյալ մեր կողմերը:

Գնում եմ Շ . . . : Դու խո գիտես, որ ես այնտեղ բավական ժառանգական կալվածներ ունեմ: Մի քանի ազգականներ, օգտվելով բացակայությունիցս, այդ կալվածները համարյա թե սեփականացրել են: Այժմ գնում եմ, որ դրա դեմն առնեմ: Այդ մասին ես արդեն դատ եմ բաց արել:

Ե՞րբ է նշանակված դատը:

Երեք շաբաթից հետո:

Ա՛յ, ինչ է նշանակում տուն, տեղ, հայրենիք, կալվածներ թողնել և անպաշտոն ճանապարհորդել, ասաց Ջաքարը: Դեռ ես վախենում եմ, որ այդ կալվածներից դատարկ էլ նստես:

Ջազունյանը ժպտաց:

Մի՛ վախիր, դատարկ չեմ նստի, պատասխանեց նա:

Տա աստված: Էմմա, ի՞նչ ենք անում. ինչո՞վ ենք պատվում մեր թանկագին հյուրին:

Էմման վեր կացավ ու դուրս գնաց թեյի մասին կարգադրություններ անելու: Նախասենյակում ներս վազելով նրա դեմն ելավ Արամիկը, որն, աղախնի հետ զբոսանքի գնացած լինելով, հենց նոր էր վերադառնում: Նա ուղղակի փաթաթվեց մոր ծնկներին: Մայրը խոնարհվեց, երկու ձեռքով բարձրացրեց նրա գլուխը և պինդ համբուրեց նրա վիզը, ծնոտի տակ, որտեղ միշտ սիրում էր համբուրել:

Պ . Ջազունյանը եկել է, Արամիկ, ասաց նա կամացուկ. գիտե՞ս, այն պարոնը, որի հետ պապան այսօր ծանոթացրեց մեզ այգում: Գնա և բարևիր:

Նա մեր բարեկամն է, չէ՞, մամա, հարցրեց Արամիկը:

Այո, մեր... պապայի բարեկամն է, պատասխանեց մայրը, նրա մազերն ուղղելով: Գնա: Բայց, տես, ներս չվազես, խելոք մտիր:

Արամիկը գնաց դեպի հյուրասենյակ, իսկ Էմման՝ դեպի դուրս: Նրա դեմքն արևի նման պայծառ էր: